

tri, honorant vos nostri. Per coronam nostram nos adjurant vestri, per coronam vestram vos adjurant nostri. Omnium verba suscipimus, neminem offendere volumus. Quid nos solus Christus offendit, cujus membra laniamus? Et homines quidem causas suas sæculares apud nos finire cupientes, quando eis necessarii fuerimus, sic nos sanctos et Dei servos appellant, ut negotia terræ suæ peragant: aliquando agamus et nos negotium salutis nostræ et salutis ipsorum, non de auro, non de argento, non de fundis et pecoribus, pro quibus rebus quotidie submisso capite salutamur, ut dissensiones hominum terminemus, sed de ipso capite nostro tam turpis inter nos et perniciosa dissensio est. Quantumlibet capita submittant qui nos salutant, ut eos concordēs in terra faciamus, de cœlo usque ad crucem submissum est caput nostrum, in quo concordēs non sumus.

VI. Rogo te atque obsecro, si est in te aliqua humanitas, quam multi prædicant, hic appareat bonitas tua, si non propter honores transitorios simulatur, ut contremiscant in te viscera misericordiæ, et velis aliquando rem discuti instando nobiscum orationibus, et omnia pacifice conferendo: ne miseræ plebes, quæ nostris honoribus obsequuntur, premant nos obsequiis suis in iudicio Dei; sed potius nostra non ficta charitate nobiscum revocatæ ab erroribus et dissensionibus, in veritatis et pacis itinera dirigantur. Opto te coram oculis Dei beatum esse, Domino honorabilis et dilectissime.

EPISTOLA XXXIV¹.

Domino eximio meritoque suscipiendo atque honorabili fratri EUSEBIO AUGUSTINUS.

De Juvene, qui matrem cædere solitus, demum et mortem minatus transiit ad Donatistas, ab iisque iterato baptizatus est, quod an Proculeiani episcopi mandato factum sit, uti presbyter ipsius Victor publico officio renuntiaret, inquiri postulat Augustinus, sese interim paratum asserens ad totam, si Proculeianus velit, schismatis causam placide pertractandam.

I. Scit Deus, cui manifesta sunt arcana cordis humani, quantum pacem diligo christianam, tantum me moveri sacrilegis eorum factis, qui in ejus dissensione indigne atque impie perseverant eumque motum animi mei esse pacificum, neque me id agere ut ad communionem catholicam quisquam cogatur invitus, sed ut omnibus errantibus aperta veritas declaretur, et per nostrum ministerium, Deo juvante, manifestata se amplectendam atque sectandam satis ipsa persuadeat.

II. Quid enim execrabilius, quæso te, ut alia taceam, quam id quod nunc accidit? Corripitur ab episcopo suo juvenis, crebris cædibus matris insanus, et impias manus nec illis diebus, cum etiam severitas legum sceleratissimis parcit, a visceribus unde natus est revocans. Minatur eidem matri se in partem Donati transiturum, et eam quam

¹ Alias cXLVIII. quæ autem xxxiv erat, nunc xxxi. — Scripta post superiorem.

incredibili furore solet cædere perempturum. Minatur ei, transit ad partem Donati, rebaptizatur furens, et in æternum sanguinem fremens albis vestibis candidatur. Constituitur intra cancellos eminens atque conspicuus, et omnium gementium oculis matricidii meditator tanquam renovatus opponitur.

III. Hæccine tandem tibi placent vir gravissime? Nequaquam hoc de te crediderim: novi considerationem tuam. Cæditur mater carnalis in membris, quibus genuit et nutritur ingratum; prohibet hoc Ecclesia mater spiritualis, cæditur et ipsa in Sacramentis quibus genuit et nutritur ingratum. Nonne tibi videtur dixisse parricidaliter frendens, Quid faciam Ecclesiæ, quæ me prohibet cædere matrem meam? inveni quid faciam: injuriis quibus potest etiam ipsa feriatur; fiat in me aliquid unde membra ejus doleant. Vadam mihi ad eos qui moverunt exsufflare gratiam in qua illi natus sum; destruere formam, quam in utero ejus accepi. Ambas matres meas sævis cruciatibus torqueam: quæ me posterior peperit, efferat prior. Ad hujus dolorem, spiritaliter moriar; ad illius cædem, carnaliter vivam. Quid aliud expectamus, vir honorabilis Eusebi, nisi ut in miseram mulierem, senectute decrepitam, viduitate destitutam, a cujus cædibus in Catholica prohibebatur, jam Donatista securus armetur? Quid enim aliud furibundo corde concepit, cum diceret matri: Transferam me in partem Donati, et bibam sanguinem tuum? Ecce jam conscientia cruentus, veste dealbatus perfecit partem pollicitationis suæ, restat pars altera, ut matris sanguinem bibat. Si ergo placent ista, urgeatur a clericis et sanctificatoribus suis, ut intra octavas suas totum quod Vovit exsolvat¹.

IV. Potens est quidem dextera Domini, quæ furorem

¹ Octavæ in albis.

illius a misera vidua et desolata compescat, et eum, quibus modis novit, a tam scelerata dispositione deterreat: verumtamen ego tanto animi dolore percussus, quid facerem nisi saltem loquerer? An vero ista illi faciunt, et mihi dicitur tace? Avertat a me Dominus hanc amentiam, ut cum ipse mihi imperet per Apostolum suum, et dicat, ab episcopo refelli oportere docentes quæ non oportet¹, ego illorum indignationibus territus taceam? Quod enim publicis Gestis hædere volui tam sacrilegum nefas, ad hoc utique volui, ne me quisquam, maxime in aliis civitatibus ubi opportunum fuerit, ista deplorantem fingere aliquid arbitretur, quando etiam apud ipsam Hypponem jam dicitur, non hoc Proculeianum mandasse, quod publicum renuntiavit officium.

V. Quid autem modestius agere possumus, quam ut tam gravem causam, per te tamen agam, virum et clarissima dignitate præditum et considerantissima voluntate tranquillum? Peto igitur sicut jam petivi per fratres nostros bonos atque honestos viros, quos ad tuam eximietatem misi, ut quærere digneris, utrum Proculeiani presbyter Victor non hoc ab episcopo suo mandatum acceperit, quod officio publico renuntiavit; an forte cum et ipse Victor aliud dixerit, falsum illi apud Acta persecuti fuerint, cum sint communionis ejusdem? Aut si consentit, ut ipsam totam quæstionem dissensionis nostræ placide pertractemus, ut error qui jam manifestus est, manifestius innotescat, libenter amplector. Audivi enim quod dixerit, ut sine tumultu populari adsint nobiscum deni ex utraque parte graves et honesti viri, et secundum Scripturas, quid in vero sit, perquiramus. Nam illud quod rursus eum dixisse nonnulli ad me pertulerunt, cur non ierim Constantinam, quando ibi plures ipsi erant, vel me debere ire

¹ Tit. 1, 9.

Milevim, quod illic, sicut perhibent, concilium proxime habituri sunt, ridiculum est dicere, quasi ad me pertineat cura propria, nisi Hypponensis Ecclesiæ. Mihi tota hujus quæstionis ratio maxime cum Proculeiano est. Sed si forte imparem se putat, cujus voluerit collegæ sui imploret auxilium. In aliis enim civitatibus tantum agimus, quod ad Ecclesiam pertinet, quantum vel ad nos permittunt, vel nobis imponunt earumdem civitatum episcopi fratres et consacerdotes nostri.

VI. Quanquam et iste qui se tot annorum episcopum dicit, quid in me tyrone timeat, quominus mecum velit conferre sermonem, non satis intelligo: si doctrinam liberalium litterarum, quas forte ipse aut non didicit, aut minus didicit; quid hoc pertinet ad eam quæstionem, quæ vel de sanctis Scripturis, vel documentis ecclesiasticis aut publicis discutienda est, in quibus ille per tot annos versatur, unde in eis deberet esse peritior? Postremo est hic frater et collega meus Samsucius episcopus Turrensis ecclesiæ, qui nullas tales didicit, quales iste dicitur formidare. Ipse adsit, agat cum illo. Rogabo eum, et ut confido in nomine Christi, facile mihi concedet, ut suscipiat in hac revicem meam, et eum Dominus pro veritate certantem, quamvis sermone impolitum, tamen vera fide eruditum, sicut confidimus, adjuvabit. Nulla ergo causa est, cur ad alios nescio quos deferat, ne inter nos quod ad nos pertinet peragamus. Nec tamen, ut dixi, etiam illos defugio, si eorum ipse poscit auxilium.

EPISTOLA XXXV¹.

Domino eximio meritoque suscipiendo et dilectissimo fratri EUSEBIO AUGUSTINUS.

Rursus interpellat Eusebium, ut Clericorum Donatistarum licentiam curet coercendam per Proculeianum episcopum: alioquin ut de se nullus quæretur, si hanc illi perferri in notitiam per codices publicos fecerit.

I. Non ego recusanti voluntati tuæ iudicium, sicut dicis, inter episcopos subeundum molestus exhortator aut deprecator imposui. Quod quidem etiamsi suadere voluissem, possem fortasse facile ostendere, quam valeas iudicare inter nos in tam manifesta atque aperta causa, et quale sit illud quod facis, ut non auditis partibus jam ferre non dubites pro una parte sententiam, qui iudicium reformidas: sed hoc, ut dixi, interim omittam. Nihil autem rogaveram aliud honorabilem benignitatem tuam, quod quæso tandem in hac saltem epistola digneris advertere, nisi ut quæres a Proculeiano, utrum hoc ipse dixerit Victori presbyteri suo, quod ab eo sibi dictum publicum officium renuntiavit, an forte qui missi sunt, non quod a Victore audierunt, sed falsum Gestis persecuti sint: deinde quid illi de tota ipsa quæstione inter nos discutienda videretur. Arbitror autem non iudicem fieri eum, qui rogatur ut interroget aliquem, et quod ei responsum fuerit rescribere dignetur. Hoc ergo etiam nunc rogo ut facere

¹ Alias CLXIX. quæ autem XXXV erat, nunc XXIV. — Scripta paulo post superiorem.

non graveris; quia litteras meas, sicut etiam expertus sum, non vult accipere: quod si voluisset, non utique per tuam eximietatem id agerem. Cum autem id non vult, quid possum mitius agere, quam ut per te talem virum, et qui eum diligit, interrogetur aliquid, unde me tacere mea sarcina prohibet? Quod autem mater a filio cæsa, tuæ gravitati displicuit; sed ille, dixisti, si sciret, a communionem sua tam nefarium juvenem prohibiturus esset, breviter respondeo; modo cognovit, modo prohibeat.

II. Addo etiam illud; Subdiaconus quondam Spaniensis ecclesiæ vocabulo Primus, cum ab accessu indisciplinato sanctimonialium prohiberetur, atque ordinata et sana præcepta contemneret, a clericatu remotus est, et ipse irritatus adversus disciplinam Dei transtulit se ad illos, et rebaptizatus est. Duas enim sanctimoniales concolonas suas de fundo catholicorum Christianorum, sive idem transtulit, sive illum secutæ etiam ipsæ tamen rebaptizatae sunt: et nunc cum gregibus Circumcellionum inter vagabundos greges fœminarum, quæ propterea maritos habere noluerunt, ne habeant disciplinam, in detestabilis vinolentiæ bacchationibus superbus exultat, gaudens latissimam sibi apertam esse licentiam malæ conversationis, unde in Catholica prohibebatur. Et hoc fortasse Proculianus ignorat. Ergo per tuam gravitatem atque modestiam eidem in notitiam perferatur; jubeat eum, qui non ob aliud illam communionem delegit, nisi quia in Catholica clericatum amiserat, propter inobedientiam et perditos mores, a sua communionem removeri.

III. Etenim ego, si Domino placet, istum modum servo, ut quisquis apud eos propter disciplinam degradatus ad Catholicam transire voluerit, in humiliatione pœnitentiæ recipiatur, quo et ipsi eum forsitan cogent, si apud eos manere voluisset. Ab eis vero considera, quæso te, quam

execrabiliter fiat, ut quos male viventes ecclesiastica disciplina corripimus, persuadeatur eis ut ad lavacrum alterum veniant, atque ut id accipere mereantur, Paganos se esse respondeant; quæ vox ne procederet de ore christiano, tantus sanguis Martyrum fusus est: deinde quasi renovati et quasi sanctificati, disciplinæ, quam ferre non potuerunt, deteriores facti, sub specie novæ gratiæ, sacrilegio novi furoris insultent. Aut si male facio, per tuam benevolentiam ista corrigenda curare, de me nullus quærat, si hæc illi perferri in notitiam per codices publicos fecero, qui mihi negari, ut arbitror in Romana civitate non possunt (19). Nam cum Deus imperet ut loquantur et prædicemus verbum, et docentes quæ non oportet refellamus, et instemus opportune atque importune, sicut Dominicis et Apostolicis litteris probo, nullus hominum mihi silentium de his rebus persuadendum arbitretur. Violenter autem vel latrocinanter si quid audendum putaverint, non deerit Dominus ad tuendam Ecclesiam suam, qui jugo suo in gremio ejus toto orbe diffuso omnia terrena regna subjecit.

IV. Nam cum ecclesiæ quidam colonus filiam suam, quæ apud nos fuerat catechumena, et ab illis seducta est invitis parentibus, ut ibi baptizata etiam sanctimonialis formam susciperet, ad communionem catholicam paterna vellet severitate revocare, et ego fœminam corruptæ mentis nisi volentem, et libero arbitrio meliora deligentem suscipi noluissem; ille rusticus etiam plagis instare cœpit, ut sibi filia consentiret; quod statim omnimodo fieri prohibui: tamen per Spanianum transeuntibus nobis, presbyter ipsius stans in medio fundo catholicæ ac laudabilis fœminæ, voce impudentissima post nos clamavit, quod traditores et persecutores essemus: quod convicium etiam in illam fœminam jaculatus est, quæ communionis est

nostræ, in cujus medio fundo stabat : quibus vocibus auditis, non solum me ipsum a lite refrenavi, sed etiam multitudinem, quæ me comitabatur, compescui. Et tamen si dicam, Quærat qui sint vel fuerint traditores vel persecutores : respondetur mihi, Disputare nolumus, et rebaptizare volumus. Nos oves vestras insidiantibus morsibus luporum more deprædemur; vos, si boni pastores estis, tacete. Quid enim aliud mandavit Proculianus, si vere ipse mandavit : Si Christianus es, serva hoc iudicio Dei, nisi nos faciamus, tu tace. Ausus est etiam idem presbyter homini rusticano conductori fundi ecclesiæ comminari.

V. Hæc quoque omnia per te, quæso, noverit Proculianus, coërceat insaniam clericorum suorum, unde, honorabilis Eusebi, non apud te tacui. Dignaberis itaque non quid tu de his omnibus sentias, ne tibi arbitreris a me iudicis onus imponi, sed quid illi respondeant mihi rescribere. Misericordia Dei te incolumem tueatur, Domine eximie et merito suscipiende ac dilectissime frater.

EPISTOLA XXXVI¹.

Dilectissimo et desiderantissimo fratri et compresbytero CASULANO
AUGUSTINUS in Domino salutem,

Augustinus Casulano presbytero refellens Urbici, id est, cujusdam e Romana urbe dissertationem pro sabbati jejunio scriptam perquam imperitissime.

I. Nescio unde sit factum, ut primis tuis litteris meas non redderem : non tamen contemptu id me fecisse scio. Nam et studiis tuis et ipso sermone delector, teque in ista ætate juvenili proficere in verbo Dei et abundare ad ædificationem, et opto et exhortor. Nunc vero scriptis tuis alteris sumptis, quibus tibi tandem aliquando responderi jure charitatis, in qua unum sumus, fraterno et æquissimo flagitas, differendum tuæ dilectionis ulterius desiderium non putavi : et inter arcissimas occupationes meas suscepi isto me debito apud te absolvere.

II. Quod ergo me consulis, utrum liceat sabbato jejunare : respondeo, Si nullo modo liceret, profecto quadraginta continuos dies nec Moyses, nec Elias, nec ipse Dominus jejunasset. Verum ista ratione concluditur, etiam Dominico die non illicitum esse jejunium. Et quisquis tamen hunc diem jejunio decernendum putaverit, sicut quidam jejunantes sabbatum observant, non parvo scandalo erit Ecclesiæ ; nec immerito. In his enim rebus de quibus nihil certi statuit Scriptura divina, mos populi

¹ Alias LXXXVI. quæ vero XXXVI erat, nunc XXXII. — Scripta forte anno 396 aut initio 397.

Dei, vel **in**ssitata majorum pro lege tenenda sunt. De quibus si **dis**putare voluerimus, et ex aliorum consuetudine alios **im**probare, orietur interminata luctatio, quæ labore **ser**mocinationis cum certa documenta nulla veritatis **insin**uet, utique cavendum est, ne tempestate contentionis **ser**enitatem charitatis obnubilet. Quod periculum vitare **neg**lexit, cujus mihi prolixam disputationem, ut ei responderem cum tuis prioribus litteris existimasti esse mittendam.

III. **Non** autem usque adeo mihi spatia temporum larga sunt, ut **ea** refellendis singulis sententiis ejus impendam, quæ aliis **oper**ibus magis urgentibus explicandis habeo necessaria. Sed eo quo te mihi in tuis epistolis ostendis ingenio, **quod** in te donum Dei admodum diligo, eundem sermonem **cujus**dam, ut scribis, Urbici (20) paulo diligentius **ipse** considera, et videbis eum pene universam Ecclesiam Christi, ab ortu solis usque ad occasum, verbis injuriosissimis nequaquam lacerare timuisse. Nec dixerim pene universam, sed plane universam. Nam neque ipsis quorum **con**suetudinem sibi videntur defendere, invenitur pepercisse Romanis; sed quomodo in eos quoque redundet **con**viciorum ejus impetus nescit, quoniam non advertit. **Nam** cum ei argumenta deficiunt, quibus probet sabbato **je**junandum, in luxurias epularum et temulenta **con**vivia et nequissimas ebrietates insultabundus invehitur, quasi **non** jejunare, hoc sit inebriari. Quod si hoc est, quid ergo **pro**dest Romanis sabbato jejunare? quandoquidem aliis **die**bus, quibus non jejunant, necesse est eos, secundum **dis**putationem hujus, ebriosos et ventricolas judicari. Porro si **ali**ud est gravare corda in crapula et ebrietate, quod **sem**per est malum; aliud est autem modestia et **tem**perantia custodita relaxare jejunium, quod certe cum fit die **Do**minico, reprehensionem non habet Christianum,

prandia prius Sanctorum a voracitate et ebriositate ventricolarum iste discernat, ne Romanos ipsos, quando non jejunant, ventricolas faciat, et tunc inquirat, non utrum liceat inebriari sabbato, quod nec die Dominico licet; sed utrum nec sabbato jejunandum sit, sicut Dominico non solet.

IV. Quod utinam sic quæreret, aut sic affirmaret, ut toto terrarum orbe diffusam, exceptis Romanis, et adhuc paucis Occidentalibus, apertissime non blasphemaret Ecclesiam. Nunc vero quis ferat per omnes Orientales, et multos etiam Occidentales populos Christianos de tot tantisque famulis famulabusque Christi, sabbato sobrie modesteque prandentibus, ab isto dici, quod in carne sint, et Deo placere non possint, et quod de illis sit scriptum, « Recedant iniqui a me, viam eorum nosse » nolo: » et quod sint ventricolæ, Judæam Ecclesiæ præponentes et ancillæ filios; et lege non justa, sed voluptaria, consulentes ventri, non disciplinæ succumbentes; et quod caro sint, et mortem sapiant, et cætera hujusmodi: quæ si de uno quopiam Dei famulo diceret, quis eum audire, quis non devitare deberet? Cum vero his opprobriis atque maledictis insectatur Ecclesiam per totum mundum fructificantem atque crescentem et die sabbati pene, ubique prandentem, admoneo quisquis est, ut sese cohibeat. Nam cujus me nomen ignorare voluisti, profecto de illo me judicare noluisti.

V. « Filius hominis, inquit, sabbati Dominus est; in » quo maxime, bene quam male facere licet¹. » Si ergo male facimus, quando prandemus; nullo die Dominico bene vivimus. Quod autem fatetur Apostolos sabbato manducasse, et dicit, ut tunc jejunaretur temporis non fuisse, propter quod ait Dominus: « Venient dies ut au- » feratur sponsus ab eis, et tunc jejunabunt filii sponsi:

¹ Matth. xiii, 8.

» quia tempus gaudii, et tempus est luctus¹ : » primum attendere debuit, quod illic Dominus de jejunio, non de sabbati jejunio loquebatur. Deinde cum vult intelligi luctum jejunio, cibo gaudium deputandum, cur non cogitat quidquid est illud, quod significare Deus voluit in eo quod scriptum est, eum die septimo requievisse ab omnibus operibus suis², non ibi luctum significatum fuisse, sed gaudium: nisi forte dicturus est, in illa requie Dei et sanctificatione sabbati gaudium Judæis, luctum significatum esse Christianis. Et tamen nec quando sanctificavit Deus diem septimum, quia in illo requievit ab omnibus operibus suis, aliquid de jejunio vel prandio sabbati expressit: nec cum postea populo Hebræo de ipsius diei observatione mandavit, aliquid de alimentis vel sumendis vel non sumendis locutus est. Vacatio tantum homini a suis, vel a servilibus operibus imperatur; quam prior populus in umbra accipiens futurorum, sic vacavit ab operibus, quemadmodum nunc Judæos vacare conspiciamus: non ut putatur Judæis carnalibus non recte intelligentibus, quod recte intelligunt Christiani. Neque enim melius hoc intelligimus quam Prophetæ, qui tamen eo tempore, quo ita fieri oportuit, servaverunt hanc sabbati vacationem, quam Judæi putant adhuc esse servandam: Unde illud est, quod lapidare Deus hominem jussit³, qui Sabbato ligna collegerat, nusquam autem legimus lapidatum, vel aliquo dignum supplicio judicatum, sive jejunantem sabbato, sive prandentem. Quid tamen horum duorum quieti conveniat, quid labori, iste ipse viderit, qui gaudium manducantibus, luctum jejunantibus deputavit, vel a Domino deputari intellexit, ubi de jejunio respondens ait: « Non possunt lugere filii sponsi, quandiu » cum eis est sponsus⁴. »

¹ Matth. ix, 15. — ² Gen. ii, 2. — ³ Num. xv, 35. — ⁴ Matth. ix, 1.

VI. Quod autem propterea dicit sabbato Apostolos manducasse, quia nondum erat tempus ut sabbato jejunarent; quod scilicet veterum traditio prohibebat: numquid ergo jam erat tempus ut sabbato non vacarent? Nonne et hoc traditio veterum prohibebat, et vacare cogebat; et tamen eo ipso sabbati die, quo Christi legimus manducasse discipulos, vulserunt utique spicas, quod sabbato non licebat, quia veterum traditio prohibebat. Videat igitur ne forte congruentius ei respondeatur ideo Dominum die illo a discipulis hæc duo fieri voluisse: unum de spicis vellendis, alterum de alimentis sumendis, ut illud esset adversus eos, qui sabbato volunt vacare, hoc autem adversus eos, qui cogunt sabbato jejunare: cum illud mutato tempore jam superstitiosum esse significasset, hoc autem utroque tempore liberum esse voluisset. Neque id confirmando dixerim, sed quid ei multo aptius, quam sunt ea quæ loquitur, responderi possit ostenderim.

VII. « Quomodo, inquit, non cum Pharisæo damnabimur bis in sabbato jejunantes¹? » tanquam Pharisæus ideo damnetur, quia bis in sabbato jejunabat; et non quia super Publicanum se tumidus extollebat. Potest autem iste dicere, etiam illos, qui omnium fructuum suorum decimas dant pauperibus, cum Pharisæo damnari; quia hoc quoque ille inter sua opera prædicabat: quod cupimus a multis fieri Christianis, et vix paucissimos invenimus. Aut vero qui non fuerit injustus, adulter et raptor, cum Pharisæo damnabitur; quia ille se talem non esse jactabat: quod certe quisquis sentit, insanit. Porro si hæc sine dubio bona, quæ sibi Pharisæus inesse commemorabat, non habenda sunt cum superbiente jactantia, quæ in illo apparebat; sed tamen habenda sunt cum pietate humili, quæ in illo non erat: sic et bis in sabbato

¹ Luc. xviii, 11.

jejunare in homine, qualis fuerat ille **Pharisæus**, infructuosum est; in homine autem humiliter **fide**li, vel fideliter humili, religiosum est: quamvis **Evangelica** scriptura non dixerit damnatum **Pharisæum**, sed magis iustificatum dixit **Publicanum**.

VIII. Verum si hoc modo putat **iste** intelligendum quod ait Dominus: « Nisi abundaverit **justitia** vestra plus » quam Scribarum et **Pharisæorum**, non intrabitis in » regnum cælorum¹, » et nisi amplius quam bis in sabbato jejunemus, hoc præcepto non **possimus** implere, bene quod septem dies sunt qui **volumine** temporum per sua vestigia revocantur. Cum ergo ex **his** biduum quisque detraxerit, ne sabbato **Dominicoque** **jejunet**, remanent dies quinque in quibus **Pharisæum** **superare** possit bis in sabbato jejunantem. Puto enim quod si ter in sabbato quis jejunat, jam superat **Pharisæum**, qui bis in sabbato jejunabat. Quod si et quater, vel etiam ut nullus dierum, excepto sabbato et **Dominico**, prætermittatur, in hebdomade quinquies jejunetur, quod **multi** tota vita sua faciunt, maxime in monasteriis **constituti**: non solum **Pharisæus** qui bis in sabbato jejunabat, **verum** etiam **Christianus** qui quarta et sexta et ipso sabbato jejunare consuevit, quod frequenter **Romana** **plebs** facit, in labore jejunii superabitur: et tamen nescio **quis** iste, ut dicit, **Urbicus** disputator, etiam si quis **quinque** continuis præter sabbatum et **Dominicum** diebus **ita** jejunet, ut nullo die omnino reficiat corpus, eum **carnalem** vocat, quasi cibus et potus cæteris diebus non **pertineat** ad carnem; et ventricolam judicat, quasi solius **sabbati** prandium descendat in ventrem.

IX. Huic sane non sufficit quod **ad** vincendum **Pharisæum** jam sufficit, ut ter in sabbato **jejunetur**, sed excepto

¹ Matth. v, 20.

Dominico sex cæteris diebus ita jejunare compellit, ut dicat: « Antiqua remota labe, duo in carne una, **Christi** jam sub disciplina manentes, non debent cum filiis sine lege et cum principibus **Sodomorum**, et cum plebe **Gomoraë** voluptaria convivia exercere; sed cum sanctimoniam incolis ac Deo devotis solemnem et ecclesiastico jure magis ac magis legitime jejunare, ut sex dierum vel levis error, jejunii, orationis et eleemosynæ fontibus abluatur, quo possimus **Dominica** alogia refecti omnes æquali corde digne cantare: « Saturasti, Domine, animam inanem, et potasti animam sitientem. » Ista dicens et a frequentia jejunandi solum diem **Dominicum** excipiens, non tantum **Orientis** et **Occidentis** populos **Christianos**, in quibus sabbato nemo jejunat, verum et ipsam **Romanam** ecclesiam improvidus et incautus accusat. Cum enim dicit; sub disciplina **Christi** manentes, non debere cum filiis sine lege, cum principibus **Sodomæ**, cum plebe **Gomoraë** voluptaria sabbatorum exercere convivia, sed cum sanctimoniam incolis ac Deo devotis, solemnem et ecclesiastico jure magis ac magis legitime jejunare: ac deinde definiens quid sit legitime jejunare, subjungit et dicit, « ut sex dierum vel levis error, jejunii, orationis et eleemosynæ fontibus abluatur: » profecto eos qui minus quam sex diebus in hebdomade jejunant, non putat legitime exercere jejunium, nec Deo esse devotos, nec maculas erroris, quæ de ista mortaliter contrahuntur, abluere. Videant ergo **Romani** quid agant, quia etiam ipsi nimium contumeliose hujus disputatione tractantur; apud quos omnibus istis sex diebus, præter paucissimos clericos aut monachos, quotus quisque invenitur, qui frequenter quotidiana jejunia? maxime quia ibi jejunandum quinta sabbati non videtur.

X. Deinde quæro: Si uniuscujusque diei vel levis error ipsius diei jejunio solvitur vel abluatur: sic enim dicit,